

Ta tillbaka kontrollen över elnäten och stoppa rånet av hushållen

Att vi har ett elnät som fungerar, som byggs ut och som är billigt är avgörande för Sveriges framtid. För företag, för medborgare och för vår nationella beredskap krävs ett elnät som är tillräckligt stort, klarar av tillräcklig kapacitet och kan bidra till klimatomställningen.

Men just nu befinner vi oss mitt i ett pågående rån av hushållen – elnätsbolagen gör enorma vinster på våra pengar, samtidigt som elräkningarna skjuter i höjden. Många av hushållen har inte koll på att en stor del av elräkningen är just elnätsavgift – och den har ökat kraftigt de senaste åren.

För att få lägre elpriser föreslår Vänsterpartiet ett offentligt ägande av hela elnätet och presenterar nu en modell för detta. En beskattning av övervinster gör det mindre attraktivt för vinstdrivande bolag att fortsätta äga och genom att införa en förköpsrätt kan det offentliga ta över de elnätsbolag som då säljs.

Förslaget innebär i korthet:

Skatt på elnätsföretagens övervinster

- Intäktsramarna för perioden 2024–2027 uppgår till totalt ca 326 miljarder kronor. Elnätsföretagen planerar under samma period att göra investeringar för ca 30 miljarder kronor per år. Vårt förslag gör det möjligt att begära undantag för de bolag som kan visa att de de facto gör betydande investeringar som motiverar högre avgifter.
- Vi föreslår en skatt på elnätsföretagens rörelseresultat under de år som övervinster kommer att uppstå.

Förköpsrätt för det offentliga

- När den tillfälliga skatten införts är elnätsbolagen inte lika lönsamma längre, vilket sannolikt kommer att leda till en ökad vilja att sälja hos de ägare som endast är intresserade av avkastningen.
- Vänsterpartiet vill därför införa en förköpsrätt för i första hand kommuner för de lokala näten. I de fall kommuner inte vill eller kan köpa näten ska staten också ha en förköpsrätt i ett andra steg.

- I maj 2024 presenterades SOU 2024:38, som bland annat föreslår att staten ska ha förköpsrätt till fast egendom som är viktig för det militära och civila försvaret, samt för att bekämpa organiserad brottslighet. Energianläggningar, som elnät, nämns som exempel på sådana objekt. Vänsterpartiet anser att det bör förtydligas att elnäten är avgörande för civilförsvaret och föreslår att kommuner ges förköpsrätt i första hand och staten i andra hand.

Bakgrund

Den 3 april 2024 meddelade Energimarknadsinspektionen (EI) att man beslutat om elnätsföretagens intäktsramar för perioden 2024–2027, dvs. de totala avgifter som elnätsföretagen får ta ut av sina kunder under en fyraårsperiod.¹ Intäktsramarna innebär en ökning med ungefär 100 miljarder kronor och bedöms leda till högre elnätsavgifter för elnätscustomer de kommande åren.

Bakgrunden är den avreglerade av elmarknaden som innebär att handel med el konkurreras ut och att elnäten numera drivs som reglerade monopol.² Som konsekvens har de tre största bolagen Eon, Ellevio och Vattenfall under 2012 – 2022 höjt avgifterna på elnäten dubbelt så mycket som den genomsnittliga prisökningen i samhället.^{3 4}

De stora elnätsbolagens vinstmarginaler har legat på uppemot 40 procent, och så mycket som 75 procent har kunnat skickas vidare till ägarbolag enligt en tidigare granskning av DN.⁵ Enligt tidningen översteg elnätsbolagens intäkter kostnaderna med i genomsnitt 30 procent, eller 10 miljarder kronor, per år mellan 2012 och 2020.

Eftersom nätverksamhet är naturliga monopol ansvarar EI för att reglera företagens intäktsramar. Regleringen sker i perioder om fyra år och ska säkerställa att elnätsföretagen inte ges möjlighet att utnyttja sin monopolsituation på ett otillbörligt sätt. Elnätsbolagen är dock sällan nöjda med de satta ramarna, och de har prövats av domstol vid ett antal tillfällen. Elnätsbolagen har vunnit över EI i nästan alla rättsprocesser och därmed fått kraftigt utökade intäktsramar över tid. Mellan åren

¹ Energimarknadsinspektionen (2024). Nu har EI beslutat om elnätsföretagens intäktsramar för perioden 2024–2027. <https://ei.se/om-oss/nyheter/2024/2024-04-03-nu-har-ei-beslutat-om-elnatsforetagensintaktsramar-for-perioden-2024-2027>. Hämtad den 22 april 2024.

² Energimarknadsinspektionen (2024). Elmarknaden. <https://ei.se/konsument/el/elmarknaden>. (Hämtad 20-04-22.)

³ Fröberg, J. & Björklund, S. (2023). Mitt i elkrisen: Elbolag höjer nätavgifterna – myndigheterna maktlösa. Dagens nyheter, den 31 januari, uppdaterad den 24 mars. <https://www.dn.se/ekonomi/mitt-i-elkrisen-elbolag-hojer-natavgifterna-myndigheterna-maktlosa/>. Hämtad den 15 april 2024.

⁴ Nils Holgersson-gruppen (2023). Nils Holgersson-rapporten 2023.

⁵ Fröberg, J. (2024). Elnätsbolagen hotar med höjda avgifter. Dagens Nyheter, den 25 mars. <https://www.dn.se/ekonomi/elnatsbolagen-hotar-med-hojda-avgifter/>. (Hämtad 24-05-24.)

2012 och 2019 har de därmed kunnat ta ut 24 miljarder kronor mer av elkunder än vad EI funnit skäligt.

Bakgrunden till att EI förlorat i domstol är en oförenlighet mellan EU-rätten och den svenska lagstiftning som EI utgått ifrån. Denna oförenlighet avses justeras med förslagen i SOU 2023:64, där man bl.a. föreslår att lagstiftningen som rör intäktsramar ska ändras så att EI självständigt ska kunna utforma regleringen.⁶ EU-rätten förbjuder i praktiken regering och riksdag att instruera EI om hur de ska utforma intäktsramarna, delvis med hänvisning till att det finns ett tillräckligt detaljerat regelverk på unionsnivå. Något som flera forskare och debattörer starkt ifrågasätter.

Exemplet Falköping

Falköpings kommunen ägde en tredjedel av aktierna i Falbygdens Energi fram till 1998 då kommunala Göteborg Energi köper aktierna för nära 114 miljoner kronor, för att senare köper upp hela företaget.

2013 Falbygdens energi säljs till brittiska infrastrukturfonden Infracapital för 269 miljoner kr mer än vad det köptes för.⁷

2021 Säljs bolaget vidare till Nordion Energi som behåller elnätet men säljer av fjärrvärmens och fibernätet samma år. Köpare Solör Bioenergi betalar 1 miljard kronor för detta. Koncernen ägs av European Diversified Infrastructure Fund (EDIF II) förvaltd av Igneo Infrastructure Partners, som är en del av First Sentier Investors Group (FSI). FSI är en global fondförvaltare som bland annat jobbar med infrastrukturinvesteringar.⁸

2022 utnyttjade Falbygdens Energi i princip hela utrymmet att ta ut avgifter, medan det kommunalt ägda bolaget Tidaholms Elnät AB (i en grannkommun) ligger på en mycket lägre nivå.⁹

Enligt Nils Holgerssongruppens kartläggning från 2024 är Falköping med 127.61 öre/kWh en av de kommuner med högst elnätsavgifter (231:a billigaste, eller 60 dyraste kommun). Grannkommunen Lidköping tillhör istället de kommuner med lägst elnätsavgifter, på plats 8 av Sveriges kommuner med 72.88 öre/kWh. Bland de 20 kommuner med lägst elnätsavgifter ligger fem i Västergötland, precis som

⁶ SOU 2023:64 Ett förändrat regelverk för framtidens el- och gasnät.

⁷ <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/falkoping-salde-energibolaget-fjarrvarmen-nu-bland-landets-dyraste>

⁸ <https://jobb.nordionenergi.se/>

⁹ <https://sverigesradio.se/artikel/myndighet-darfor-blir-din-faktura-dyrare-fran-privatagda-elnatsbolag>

Falköping. Elnätsavgifterna varierar kraftigt mellan Sveriges kommuner, från 54.88 öre/kWh till 186.25 öre/kWh.¹⁰

Förslaget

Vänsterpartiet anser att det svenska elnätet bör vara offentligt ägt. Det handlar dels om att hålla nere priserna till rimliga och skäligen nivåer och att stärka nationell säkerhet och beredskap. Detta ska ske genom två steg

1. Skatt på elnätsföretagens övervinster

Vi föreslår därför en skatt på elnätsföretagens övervinster. De fastställda intäktsramarna berör över 170 bolag som ofta ingår i stora koncerner. Möjligheten att förändra vinsten i bokslutet för de enskilda bolagen är betydande via s.k. finansiella bokslutsdispositioner och koncernbidrag. Det gör att en vanlig bolagsskatt på elnätsbolagen inte skulle bli effektiv. Vänsterpartiet föreslår därför en skatt på rörelseresultatet under de år som dessa övervinster kommer att uppstå. Hur lång tid det rör sig om beror på intäktsramarna för 2028-2031. En försiktig och preliminär bedömning är att skatten under nuvarande fyraårsperiod kan dra in över 100 miljarder kronor om elnätsbolagen skulle genomföra planerade prishöjningar.

De kraftiga höjningar av elnätspriserna som skett sedan 2012 motiverar att elnätsavgifterna ligger still för företagen den kommande fyraårsperioden och att tillskottet på 100 miljarder kronor därmed dras tillbaka den kommande fyraårsperioden. Skatten kan dock antas innebära att elnätsföretagen inte ser någon anledning att nyttja hela intäktsramen och därmed inte höjer elnätsavgifterna. Det skulle innebära att förslaget genererade betydligt lägre skatteintäkter. För Vänsterpartiet är förslagets huvudsakliga syfte inte att öka statens skatteinkomster, utan att skydda hushållen mot oskäligen prishöjningar på elnätet. De eventuella skatteintäkter som ändå görs ska oavkortat återföras till hushållen.

Under lång tid har investeringar i elnätet varit eftersatta. Det är uppenbart att marknaden inte har lyckats lösa detta efter avregleringen på 1990-talet. Elnätsbolagens ursäkt för de höjda avgifterna är behovet av stora investeringar. Men de ökade priserna kan bara till viss del motiveras av elnätsbolagens ökade kostnader.¹¹ I samband med att intäktsramarna för perioden 2024–2027 fastställdes meddelade också EI att det endast är en mindre del av ökningen av kapitalkostnader som beror på planerade investeringar i elnäten.¹²

¹⁰ Nils Holgersson-gruppen (2024). Nils Holgersson-rapporten 2024.

<https://nilsholgersson.nu/rapporter/rapport-2024/el-2024/>

¹¹ Fröberg, J. & Björkland, S. (2023). Elnätsbolagen skyller höjda priser på utbyggnad – men miljarder går till ägarna. Dagens Nyheter, den 4 februari, uppdaterad den 17 februari. <https://www.dn.se/ekonomi/el-natsbolagen-skyller-hojda-priser-pa-utbyggnad-men-miljarder-gar-till-agarna/>. Hämtad den 8 april 2024.

¹² Energimarknadsinspektionen (2024). Nu har EI beslutat om elnätsföretagens intäktsramar för perioden 2024–2027. <https://ei.se/om-oss/nyheter/2024/2024-04-03-nu->

Intäktsramarna för perioden 2024–2027 uppgår till totalt ca 326 miljarder kronor. Elnätsföretagen planerar under samma period att göra investeringar för ca 30 miljarder kronor per år. För att ändå utesluta risken för att planerade investeringar i elnäten uteblir medger Vänsterpartiets förslag en möjlighet att begära undantag för de bolag som kan visa att man de facto gör betydande investeringar som motiverar ökade intäktsramar.

2. Förköpsrätt för det offentliga

När den tillfälliga skatten införts är elnätsbolagen inte lika lönsamma längre, vilket sannolikt kommer att leda till en ökad vilja att sälja hos de ägare som endast är intresserade av avkastningen. För att säkerställa att det offentliga då kan kliva in som ägare vill Vänsterpartiet införa en förköpsrätt för i första hand kommuner. I de fall en kommun inte vill eller kan köpa näten ska staten också ha en förköpsrätt i ett andra steg.

I maj 2024 presenterades betänkandet SOU 2024:38 som bland annat innehåller förslag på statlig förköpsrätt av fast egendom för det militära och det civila försvaret, samt för att motverka organiserad brottslighet. Anläggningar inom energiproduktion och distribution nämns bland de objekt som föreslås omfattas av förköpsrätten, men den föreslagna lagregleringen är öppen för att vad som anses underlätta skyddet av det militära och det civila försvaret kan förändras över tid. Vänsterpartiet anser att det i beredningen av förslaget bör tydliggöras att elnätet ses som viktigt för civilförsvaret samt att kommuner ha förköpsrätt i ett första steg och staten i ett andra steg.

Sammanfattning

Den nuvarande regleringen av elnätsavgifter innebär oskäligt höga priser för kunder, såväl privatpersoner som företag. Den medför också stora och oskäliga variationer mellan olika delar av landet beroende på vilket elnätsbolag som äger nätet.

Förslagen i SOU 2023:64 innebär förhoppningsvis att EI i framtiden kommer att kunna sätta intäktsramar för kommande perioder som är skäliga och inte innebär kraftiga övervinster.

Lagstiftningen kommer dock för sent för att påverka den nyligen beslutade fyraårsperioden 2024–2027. Det finns också en risk att den inte är kraftfull nog för att få ned elnätsavgifterna till en rimlig nivå. Politisk styrning av avgifterna är inte förenlig med EU-rätten. Under de kommande fyra åren kommer elnätsbolagen att kunna höja priserna med ytterligare 40 procent och tillskansa sig ytterligare 100 miljarder kronor av hushållens pengar.

[har-ei-beslutat-om-elnatsforetagens-intaktsramar-for-perioden-2024-2027](#). Hämtad den 22 april 2024.

Elnätet bör också ses som en del av den samhällskritiska infrastrukturen och en central del av den nationella beredskapen. Ett nät som till stor del ägs av privata och i många fall utländska aktörer vars huvudsakliga syfte är att tjäna pengar är utifrån den bakgrunden inte lämpligt.

